
De tijd van de Belgen: een nationaal tijdsbestedingsonderzoek

Glorieux, I. en Vandeweyer, J. (2001) Time use in Belgium. Results of the TUS 1999 carried out by Statistics Belgium. Brussel, NIS.¹

In tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland, waar sinds 1975 om de vijf jaar een grootschalig tijdsbudgetonderzoek plaatsvindt, heeft België geen traditie in het verzamelen van tijdsbestedingsgegevens. De laatste grootschalige studie over de tijdsbesteding van Belgen dateert van 1966 en werd uitgevoerd door Claude Javeau in het kader van een Internationaal Tijdsbudgetproject. Aan deze lacune werd in 1999 tegemoet gekomen. Na een grootschalig onderzoek naar de tijdsbesteding van de Vlamingen uitgevoerd door de onderzoeksgroep TOR (Tempus Omnia Relevat) van de Vrije Universiteit Brussel (zie elders in dit nummer), volgen nu ook de resultaten van de eerste grote Belgische tijdsbestedingsenquête uitgevoerd door het Nationaal Instituut voor Statistiek (NIS). Dit onderzoek past in een bredere opzet van EUROSTAT dat het tijdsbudgetonderzoek in de verschillende Europese lidstaten wil harmoniseren door uniforme richtlijnen op te stellen. De tijdsbesteding van de Belgen kan zo binnenkort vergeleken worden met deze van andere Europese landen.

In het kader van het Belgische tijdsbudgetonderzoek hielden 8 382 Belgen van 12 tot 95 jaar gedurende twee dagen – één weekdag en één weekenddag – een dagboekje bij, waarin zij elke tien minuten hun tijdsbesteding noteerden. Het veldwerk liep van 3 december 1998 tot 6 februari 2000 en werd uitgevoerd door het Nationaal Instituut voor de Statistiek. De vormgeving van de databanken en analyses zijn het resultaat van een samenwerking tussen

de onderzoeksgroep TOR van de VUB en het NIS in het kader van het AGORA-programma *Valorisatie van de databank Tijdsbudgetenquête* gefinancierd door DWTC. Op 26 juni 2001 werden de eerste resultaten van deze studie voorgesteld. In deze tekst overlopen we een aantal bevindingen over de variaties in tijdsbesteding naar geslacht, gewest en leeftijd.

De tijdsbesteding van Belgische mannen en vrouwen

De verdeling van het werk tussen mannen en vrouwen is het meest opvallende onderscheid dat uit onze analyses naar voren komt. Vrouwen tussen 12 en 95 jaar besteden per week gemiddeld bijna 9u30' meer aan huishoudelijk werk en 1u20' meer aan kinderverzorging en opvoeding dan mannen.

Mannen besteden ruim 8 uren per week meer aan loonarbeid. De totale werklust – of de tijd besteed aan loonarbeid, huishoudelijk werk en kinderverzorging en opvoeding – is gemiddeld 2u33' per week hoger voor vrouwen dan voor mannen. De wekelijkse werklust van mannen tussen 12 en 95 jaar bedraagt 35u02', bij vrouwen is dit 37u35'. De *traditionele rolpatronen* blijven duidelijk de tijdsbesteding domineren.

Vrouwen slapen ook iets langer dan mannen, gemiddeld ongeveer 2 uren per week. Bijna 40% van de beschikbare tijd gaat naar slapen en rusten: bij vrouwen is dat net geen 64u30', bij mannen bijna 62u30'. Als we persoonlijke verzorging (dat is inclusief eten en drinken) daarbij tellen, dan besteedt de Belg bijna 50% van zijn tijd aan het in stand hou-

den van zijn organisme. Alle werkactiviteiten samen (loonarbeid, huishoudelijk werk en kinderverzorging) beslaan daarentegen 'slechts' een ruime 20% van de tijd.

De hogere werklast van *vrouwen* en de extra slaaptijd betalen ze met *minder vrije tijd*. Mannen hebben gemiddeld 30 uur vrije tijd per week, vrouwen

Tabel 1.

Gemiddelde duur van activiteiten voor de Belgische bevolking van 12 tot 95 jaar naar geslacht (uren en minuten per week)

	Mannen (N=4077)	% van totale weektijd	Vrouwen (N=4309)	% van totale weektijd
Loonarbeid**	18u29'	11%	10u19'	6%
Huishoudelijk werk**	14u36'	9%	23u58'	14%
Kinderverzorging & opvoeding**	1u57'	1%	3u18'	2%
Persoonlijke verzorging**	16u01'	9%	17u06'	10%
Slapen & rusten**	62u22'	37%	64u29'	38%
Onderwijs & opleiding	5u19'	3%	4u55'	3%
Sociale participatie**	9u18'	6%	9u59'	6%
Vrije tijd**	29u58'	18%	25u26'	15%
Verplaatsen**	10u38'	6%	8u59'	5%

Statistische significantie van het verschil tussen mannen en vrouwen: * p<0,05; **p<0,01.

Tabel 2.

Gemiddelde duur van activiteiten voor de Belgische bevolking van 12 tot 95 jaar naar gewest (uren en minuten per week)

	Brussel		Vlaanderen		Wallonië	
	(N=764)	% van totale weektijd	(N=4906)	% van totale weektijd	(N=2716)	% van totale weektijd
Loonarbeid**	15u09'	9%	15u06'	9%	12u34'	7%
Huishoudelijk werk**	17u29'	10%	19u09'	11%	20u26'	12%
Kinderverzorging & opvoeding**	2u04'	1%	3u12'	2%	1u48'	1%
Persoonlijke verzorging**	16u45'	10%	16u09'	10%	17u17'	10%
Slapen & rusten**	63u27'	38%	63u03'	37%	64u13'	38%
Onderwijs & opleiding	5u03'	3%	5u23'	3%	4u38'	3%
Sociale participatie**	9u28'	6%	9u21'	6%	10u15'	6%
Vrije tijd**	28u14'	17%	27u02'	16%	28u34'	17%
Verplaatsen**	10u41'	6%	10u08'	6%	8u54'	5%

Statistische significantie van het verschil tussen de gewesten: **p<0,01.

4u30' minder. Rekenen we daar ook nog de sociale participatie bij (onder meer sociale contacten en participatie in verenigingsleven), dan komen we bij mannen aan bijna 40 uren vrije tijd per week (of 24% van de tijd) en bij vrouwen aan 35u30' (of 21% van de tijd).

Deze verschillen tussen Belgische mannen en vrouwen zijn des te opmerkelijker, vermits ze betrekking hebben op *alle* mannen en vrouwen tussen 12 en 95 jaar. Indien we controleren voor leeftijd, opleidingsniveau, werksituatie, kinderaantal en gewest, dan blijven de opgesomde verschillen vrij stabiel. Dat toont nog eens duidelijk aan dat mannen en vrouwen qua tijdsbesteding in twee verschillende leefwerelden vertoeven.

Tijdsbesteding naar gewest

Terwijl doorgaans gedacht wordt dat de leefwerelden van mannen en vrouwen naar elkaar toegroeien, wordt vaak beweerd dat ons land niet alleen bestuurskundig, maar ook cultureel verder uit elkaar valt. Uiteraard kunnen we met de tijdsbestedingsdata van 1999 geen trends bestuderen, we kunnen wel nagaan in welke mate de tijdsbesteding verschilt naargelang het gewest waarin de respondenten wonen.

De gewesten in België vertonen verschillende tijdsbestedingspatronen. Deze verschillen bevestigen in grote mate de bestaande opvattingen over cultuurverschillen tussen Vlamingen en Walen. *Walen* hebben meer vrije tijd, slapen langer, besteden meer tijd aan huishoudelijk werk, sociale contacten en eten & drinken. *Vlamingen* besteden meer tijd aan loonarbeid, kindercare & opvoeding en verplaatsingen dan Walen. *Brusselaars* nemen meestal een tussenpositie in.

De verschillende tijdsbesteding tussen de gewesten kan gedeeltelijk verklaard worden door een *verschillende bevolkingssamenstelling*. Zo zijn er geen verschillen meer in de tijd die besteed wordt aan loonarbeid wanneer statistisch gecontroleerd wordt voor geslacht, opleidingsniveau, leeftijd, werksituatie en aantal kinderen en ook het verschil in vrije tijd tussen Vlamingen en Walen wordt kleiner na controle voor deze bevolkingskenmerken.

Dat Walen meer tijd besteden aan persoonlijke verzorging (zoals eten en drinken), slapen, huishoudelijk werk en sociale participatie en dat Vlamingen meer tijd besteden aan opvoeding en kinderverzorging is wellicht niet toe te schrijven aan verschillen in de bevolkingssamenstelling. Maar ook al blijven er, zelfs na controle voor een aantal bevolkingskenmerken, frappante verschillen bestaan tussen Vlamingen en Walen, toch is het verschillend tijdsbestedingspatroon van Vlamingen en Walen minder robuust dan de verschillen tussen mannen en vrouwen. Het verschil tussen Vlaamse (of Waalse) mannen en vrouwen is veel groter dan het verschil tussen Vlaamse mannen (of vrouwen) en Waalse mannen (of vrouwen).

Tijdsbesteding naar leeftijd

Uiteraard bestaat er een verschillende tijdsbesteding naargelang de leeftijd en daarmee samenhangend het levenspatroon van de Belgen.

De jongeren (-20 jaar) slapen en rusten, na de bejaarden (70-plussers), het meest. De eersten slapen en rusten 66u55' per week of 9u33' per dag. De bejaarden slapen en rusten ongeveer 72u16' per week of 10u19' per dag. Ook qua aantal uren *vrije tijd* per week sluiten de jongeren het nauwst aan bij de oudere Belgen (+60 jaar), zij hebben allen meer dan 30 uur per week vrije tijd. Een groot deel van de beschikbare tijd wordt op de schoolbanken doorgebracht (27u29').

Eenmaal de leeftijd van twintig jaar bereikt wordt het leven al veel minder ontspannend (drastische daling van slaaptijd en vrije tijd). Vanaf die leeftijd neemt het aantal uren betaalde arbeid gestaag toe. Vooral de *30 tot 40-jarigen* hebben een *druk programma*. Zij bevinden zich in de levensfase waarin gezin en beroeps carrière uitgebouwd worden en de financiële verplichtingen het hoogst zijn (afbetaling huis, auto, ...). Zij presteren dan ook de meeste arbeidsuren en hebben ook de grootste totale werklast (arbeid, huishoudelijk werk en kindercare). Dit alles ten koste van de minste vrije tijd en sociale contacten (van de Belgen op actieve leeftijd). Ook op nachtrust moeten zij in. De *40 tot 49-jarigen* hebben ondanks een minder grote totale werklast, toch nog een *vrij drukke agenda*. Pas na 50 jaar neemt de loonarbeid aanzienlijk af. De tijd besteed aan persoonlijke verzorging, huishoudelijk

werk, slapen en sociale participatie neemt daarentegen toe.

*Jessie Vandeweyer
Ignace Glorieux
V.U. Brussel*

Noot

1. Meer gedetailleerde informatie vindt u op de website van het Nationaal Instituut voor de Statistiek (<http://www.statbel.fgov.be/>). Binnenkort te verschijnen: Glorieux, I. en Vandeweyer, J., '24 uur... Belgische tijd. Een onderzoek naar de tijdsbesteding van de Belgen.' In: Statistische Studieën (NIS) (september 2001) en Glorieux, I. en Vandeweyer, J., België in uren en minuten. Resultaten van het tijdsbestedingsonderzoek 1999. Brussel, NIS (reeks Tijds- en Vrijtijdsbesteding) (najaar 2001).